

Джерела та література

1. Химко М. Б., Товпеко О. В., Больман С. Ю. Особливості психологічної підтримки дітей військовослужбовців. Перспективи та інновації науки. 2024. № 9(43) – С. 694-708. – Режим доступу: [https://doi.org/10.52058/2786-4952-2024-9\(43\)-694-708](https://doi.org/10.52058/2786-4952-2024-9(43)-694-708).
2. Frederick, J., & Siebler, P. (2022). Military Children: Unique Risks for Mental Health and Wellbeing and Implications for School-Based Social Work Support. *Smith College Studies in Social Work*, 92(4), 219–239. <https://doi.org/10.1080/00377317.2023.2189469>

УДК: 3. 343.5

Чоп Т., асистент

Тернопільський національний технічний університет імені Івана Пулюя, Україна

ПРОБЛЕМА ВЕРБУВАННЯ УКРАЇНСЬКИХ ПІДЛІТКІВ ВОРОЖИМИ СПЕЦСЛУЖБАМИ: СУЧАСНІ ВИКЛИКИ ТА ТЕНДЕНЦІЇ

Анотація. В умовах тривалої російської агресії проти України протидія ворожій розвідувально-підбивній діяльності набуває особливого значення. Одним із найбільш тривожних аспектів цієї діяльності є спрямовані зусилля щодо вербування українських підлітків для здійснення диверсійних та терористичних актів на території України. Підлітки стають об'єктом спеціального інтересу ворожих спецслужб через їхню підвищену вразливість, високу активність у цифровому просторі при недостатній медіаграмотності та критичному мисленні.

Ключові слова: російсько-українська війна, підлітки, вербування.

Chop, T., Assistant Lecturer

Ternopil Ivan Puluj National Technical University, Ukraine

THE ISSUE OF UKRAINIAN TEENAGERS BEING RECRUITED BY HOSTILE INTELLIGENCE SERVICES: CURRENT CHALLENGES AND TRENDS

Abstract. In the context of the ongoing Russian aggression against Ukraine, countering hostile intelligence and subversive activities has become especially important. One of the most alarming aspects of this activity is the deliberate effort to recruit Ukrainian teenagers for sabotage and terrorist acts within Ukraine. Teenagers have become a specific target of interest for hostile intelligence services due to their increased vulnerability, high activity in the digital space, and insufficient media literacy and critical thinking skills.

Keywords: Russian-Ukrainian war, teenagers, recruitment.

Статистичні дані СБУ та Національної поліції України свідчать про зростання кількості виявлених випадків вербування неповнолітніх за останні три роки, що вказує на систематичний та спланований характер цієї діяльності. У випадках залучення підлітків до вчинення диверсійних актів спостерігається особливий комплекс психологічних механізмів девіантної поведінки. Опитування заарештованих підлітків показало переважно матеріальну зацікавленість у причинах здійснення злочинів, або шантаж [1]. Враховуючи відмінність від ідеологічно мотивованих дій, тут ключову роль відіграє поєднання низки факторів: незрілість префронтальної кори головного мозку, що відповідає за оцінку наслідків та контроль імпульсів; викривлене сприйняття ступеня небезпеки та серйозності своїх дій через відсутність повноцінного розуміння їхнього контексту та можливих наслідків; матеріальна мотивація, що в умовах економічної вразливості родин набуває гіпертрофованого значення; підвищена схильність до ризикованої поведінки, яка в підлітковому віці часто розглядається як спосіб самоствердження; а також типове для цього віку відчуття невразливості та безкарності, що створює ілюзію захищеності від юридичних наслідків. Важливим фактором є також соціальна дезорієнтація, коли відсутність стійких моральних орієнтирів та критичного мислення дозволяє вербувальникам маніпулювати сприйняттям підлітка, представляючи злочинні дії як

"безневинні витівки" або навіть як "патріотичні вчинки", що не мають реальної шкоди для суспільства.

Станом на 25 березня статистика показує, що у 2024 році за ст. 114, 113, 194 КК України було затримано 316 осіб, з яких 98 неповнолітніх. Вже на початок 2025 року було затримано 76 осіб, з яких 16 неповнолітніх. Нацполіція України та СБУ на початку 2025 року зафіксувала 26 кримінальних правопорушень за статтею 258 КК України про терористичні акти, до 6 з них причетні підлітки, всього 10 осіб [1].

У комплексному дослідженні «Кримінологічна характеристика та запобігання кримінальним правопорушенням, вчиненим неповнолітніми» вперше проведеному в Україні з ініціативи Офісу Генпрокурора вражаючи дані: зростання дитячої злочинності вперше за останні 10 років збільшилось на 28% (1752 дитини), і хоча минулий рік показав незначне зменшення (2024-1600 дітей), ситуація залишається складною [2].

Випадки диверсій за участі підлітків були ситуативними у 2023 році, переважно це було умисне спалення релейних шаф на залізниці, проте в 2024-му вербування набуває системного характеру та набуває форми так званого квесту: коли підліткам пропонують спочатку нескладні завдання на зразок фотографування певних локацій, машин, свастинг (фальшиві повідомлення про замінування); надалі підключають інструменти соціальної інженерії, обіцянки грошової винагороди та переходять до пропозицій виготовлення вибухових сумішей і підпалу машин, певних об'єктів. Важливо, що пропозиції маскуються під особисті прохання про помсту певній людині, або працівникам ТЦК, посилюючи негативний соціальний імідж установи. Відмова у виконанні завдань призводить до шантажу та погроз зі сторони ворога, що породжує замкнене коло злочину.

Основними каналами вербування залишаються канали пошуку роботи у Telegram, месенджер Discord, заборонена в Україні соцмережа ВКонтакте. Оплата за виконану роботу здійснюється через крипто гаманці, які важко відслідкувати. Замовники працюють або з тимчасово окупованих регіонів України, або з території росії. Для зв'язку використовують IP-адреси провайдерів росії. Із завербованою дитиною постійно комунікують, злочинці забезпечують повний супровід злочину, детально інструктуючи щодо уникнення камер, виготовлення засобу для підпалу, процесу зйомки. Вони вивчають психологічний тип дитини і відповідно до цього пропонують конкретні завдання. Подекуди до одного завдання можуть бути залучені декілька осіб, не знайомі одні з одними, що ускладнює процес з'ясування усіх обставин злочину, формування обвинувачення.

За даними головного слідчого управління Нацполіції України з березня 2024 року по березень 2025 року неповнолітні здійснили 407 підпалів авто військовослужбовців, розкрито було 260 випадки, 26 дітям оголошено про підозру; було підпалено 15 приміщень ТЦК, 13 випадків розкрито, 3 осіб отримали підозру; підпалили 143 релейні шафи, 31 випадок розкрито, 31 неповнолітній отримали підозру; підпалено 42 поштові відділення, 35 випадків розкрито, 13 осіб отримало підозру; підпалено 23 сільські та міські ради, розкрито 14, троє дітей отримало підозру; було здійснено 9 диверсій проти Нацполіції, усі випадки розкрито, 8 підлітків отримали підозру [3].

Ситуація, що склалася, вимагає комплексного підходу до вирішення проблеми, який має включати: посилення інформаційно-просвітницької роботи серед підлітків та їхніх батьків; удосконалення системи моніторингу соціальних мереж та месенджерів; розробку спеціальних програм психологічної підтримки для вразливих категорій підлітків; налагодження більш ефективної взаємодії між правоохоронними органами, освітніми закладами та громадськими організаціями. Особливу увагу слід приділити формуванню критичного мислення та медіаграмотності серед молоді як ключових інструментів протидії маніпулятивним впливам. Важливо також враховувати фактори кримінально-процесуального характеру на повторність правопорушень та питання ресоціалізації дітей у конфлікті із законом [2].

Джерела та література

1. Російських вербувальників складно встановити, Telegram не співпрацює з правоохоронцями // Цензор.НЕТ : [сайт]. URL: <https://censor.net/ua/r3543083> (дата звернення: 1.04.2025)
2. В Україні презентували унікальне дослідження щодо способів запобігання правопорушень та ресоціалізації дітей у конфлікті з законом // Офіс Генерального прокурора України : [офіц. вебсайт]. URL: <https://gp.gov.ua/ua/posts/v-ukrayini-prezentovali-unikalne-doslidzennya-shhodo-sposobiv-zapobigannyu-pravoporusen-ta-resocializaciyi-ditei-u-konflikti-z-zakonom> (дата звернення: 01.04.2025)
3. Спецслужби РФ вербують дітей для терактів // YouTube. URL: https://www.youtube.com/watch?v=7nCpKgZEql&ab_channel=%D0%A4%D0%B0%D0%BA%D1%82%D0%B8ICTV

УДК: 94(564.3:569.4)«1948/1949»

Шостаківська Н., канд. пед. н., доц.; Казьмірук О.

Тернопільський національний університет імені Івана Пулюя, Україна

РЕАБІЛІТАЦІЯ ЖЕРТВ ТЕХНОГЕННИХ КАТАСТРОФ

Анотація. У статті розглядаються сучасні підходи до реабілітації жертв техногенних катастроф. Проаналізовано медичні, психологічні та соціальні аспекти допомоги постраждалим. Особливу увагу приділено комплексним програмам підтримки, що спрямовані на відновлення фізичного і психоемоційного стану осіб, які зазнали впливу техногенних факторів. Запропоновано шляхи підвищення ефективності реабілітаційних заходів через міждисциплінарний підхід та залучення сучасних технологій.

Ключові слова: реабілітація, техногенні катастрофи, психологічна допомога, соціальна підтримка, медична реабілітація.

Shostakivska N., PhD (Ped.), Assoc. Prof.; Kazmiruk O.

Ternopil Ivan Puluj National Technical University, Ukraine

REHABILITATION OF VICTIMS OF MAN-MADE DISASTERS

Abstract. The article examines modern approaches to the rehabilitation of victims of man-made (technogenic) disasters. It analyzes the medical, psychological, and social aspects of support provided to affected individuals. Special attention is given to comprehensive assistance programs aimed at restoring the physical and emotional well-being of those impacted by technogenic factors. The study proposes ways to improve the effectiveness of rehabilitation through an interdisciplinary approach and the use of modern technologies.

Keywords: rehabilitation, man-made disasters, psychological support, social assistance, medical rehabilitation.

Століттями люди намагалися використовувати дари природи на свою користь. У доісторичні часи, людина не мала жодних знань про природу та її функціонування. Для них землетрус, буря, виверження вулканів та інші природні катаклізми були явищами, що виходять за межі їх розуміння. Через деякий час завдяки як фізичному, так і розумовому розвитку люди почали керувати природою. Іронія цього прогресу полягає в тому, що він приніс із собою низку катастроф не видимих до цього людині масштабів, а саме техногенні катастрофи.

Катастрофи поділяються на 2 основні групи: природні та техногенні. До природних катастроф відносяться: землетруси, вулкани, урагани, повені та пожежі. До техногенних катастроф належать війни, навіколишнє забруднення, ядерні вибухи, пожежі, вибухи небезпечних матеріалів.